

Vladimir Stipetić*

**VLADIMIR VESELICA:
SVEKOLIKA HRVATSKA KRIZA**
(Zagreb, Školska knjiga, 2013.)

Vladimir Veselica obilježava svoj 75. rođendan s izlaskom danas još jedne svoje knjige, koja obrađuje (kako naslov kaže) svekoliku hrvatsku krizu. Ona je kruna njegova 50-godišnjeg znanstvenog rada, ali i sinteza njegova pristupa hrvatskom gospodarstvu.

Veseličina epska saga bavljenja hrvatskim gospodarstvom počinje u šezdesetim godinama prošlog stoljeća. Talentirani student odmah je prihvaćen za asistenta na Ekonomskom fakultetu; piše, divnim jezikom, radove koje tiska u časopisima; sjajni je analitičar gospodarskih kretanja i lucidni kritičar tadašnjih performanci. Brzo je kao takav zapažen, pa ga preuzima služba društvenog računovodstva; u njenim izdanjima objavljuje iznimno vrijedne analize poduzeća i grana hrvatskog gospodarstva. Postaje glavni i odgovorni urednik HGG-a, vodećeg časopisa Hrvatskog proljeća. Neću o tome njegovom putu k zvijezdama više, budući da je o tome više govorio kolega Dragomir Vojnić. Zadržati ću se na porukama koje Vlado šalje našem društvu i čitateljima.

Veseličina knjiga na 700 stranica govori o hrvatskom gospodarstvu u prvom deceniju 21. stoljeća: bogata je ne samo opsegom tema koje obuhvaća, već i lucidnim opaskama i preporukama ekonomskoj politici, što valja učiniti da bi se dinamizirao gospodarski razvoj. Nemoguće je sve to predočiti u desetak minuta, koliko mi je dano, pa ću zato svoj prikaz knjige usredotočiti na poruke koje šalje.

Veselica je umjetnik riječi. Složene probleme umije prikazati jasno, pregnantno, s malo riječi, ali upečatljivo. Zato knjiga jasno govori o vremenu našem

---

* V. Stipetić, akademik HAZU

i ekonomskoj politici, ne dozvoljavajući drugačija tumačenja misli i stavova koje izlaže. Tako piše (str. 47-50):

„Ekonomski, socijalni i politički život u Republici Hrvatskoj, u vremenu u kojem živimo, postaje sve složeniji i raznovrsniji. Događaju se velika previranja, koja su zahvatila sve segmente društvenog sustava. Obuhvaćaju materijalnu i duhovnu sferu“. I dalje: „Nastalo je raslojavanje hrvatskog društva, u kojem se stvara bogata manjina i pauperizirana većina. Nastaju dvije suprotstavljene tendencije: s jedne strane u ratnoj tranziciji osiromašeni slojevi stanovništva zahtijevaju povećanu državnu intervenciju i preraspodjelu nacionalnog dohotka radi poboljšanja svoga položaja u društvu. S druge strane, zamjetan je pritisak na smanjenje državnih troškova, što uglavnom proizlazi iz potrebe povećanja akumulacije i investicija i iz potrebe za novim gospodarskim rastom koji jedini može prevladati ili makar smanjiti u društvu nagomilane socijalne probleme“.

Taj njegov opći stav objašnjava i naslov knjige – *Svekolika hrvatska kriza*. Pisac ga objašnjava na sljedeći način:

„Termin svekolika kriza označava poremećaj u funkcioniranju gospodarskog, političkog i socijalnog sustava te ostalih institucija. Negativni se učinci prenose na rad županija, Sabora, Vlade i političkih stranaka. Kriza je duboka i recesijski dol je istaknut, što znači da je kriza Hrvatske totalna i da su zatajile sve institucije, instrumenti i mehanizmi, koji bi ublažili učinke recesije i otvorili perspektivu sanacije krize“ (str. 462),

Veselica detaljno analizira to stanje i nalazi da Hrvatska:

- stagnira u razvoju, uz izraženi deficit platne i trgovinske bilance
- karakterizirana je niskim plaćama zaposlenih (koji ne mogu pokriti potrebe zadovoljavajućeg životnog standarda), nezaposlenošću mladih, i niskim mirovinama

pa je, kako on piše, „80% umirovljenika u zoni granične egzistencije“

A i ono što je ostvareno, nerijetko je učinjeno zaduživanjem u inozemstvu.

Sve naše prilike Veselica povezuje s tendencijama u svijetu. Ističe kako globalizacija donosi na svjetskom planu nove fenomene, tektonske promjene mijenjajući nekadašnje (ekonomske) poglede. Tako je još Adam Smith, prije 225 godina, zagovarao liberalizaciju svjetske trgovine, polazeći od (tada ispravne) činjenice da je njegova Engleska tehnološki silno uznapredovala (s parnim strojem, čunkom kod tekstilnih strojeva i drugim inovacijama), pa će trebati deceniji da druge zemlje sustignu taj nivo (Austriji je trebalo za to skoro 50 godina). Taj isti recept prihvatila je i neoliberalna doktrina 20. stoljeća u SAD-u, vjerujući da će SAD ponoviti englesko iskustvo. Međutim, pokazalo se da su druge zemlje tom politikom dobile podstrek. Transfer novih tehnologija sada je neusporedivo brži zahvaljujući patentnim uredima, internetu i obrazovanoj radnoj snazi. Kina je od

marginalnog svjetskog izvoznika postala tijekom zadnjih 20 godina najveći svjetski izvoznik, pretekavši i SAD i Njemačku.

Globalizacija, pokazalo se, nije konvoj kojem su brzinu, znamo, određivali najsporiji brodovi. Obrnuto, sve zemlje kreću danas prema blagostanju najvećom mogućom brzinom. Hrvatska to nije uspjela (povećanje BDP-a od 0,2% godišnje u zadnje 23 godine, prema 3,2% u svijetu). Zato naša mala hrvatska korablja, bez vjetra u krmu i mirnog mora, zaostaje za čelnim zemljama, a prestižu je mnoge druge. I tu naš Vlado Veselica nastupa ističući da izrasta globalizacijom „nova ekonomija“, koja mijenja nekadašnju geopolitiku i geoekonomiku. To nije, piše on, samo globalizacija tržišta, već cjelokupni svjetski proces modernizacije i stvaranja novih odnosa u svijetu. Globalizacija donosi ubrzanje razmjene dobara i usluga među zemljama i integraciju nacionalnih ekonomija. Ubrzava se protok kapitala, sve veće značenje dobivaju direktne strane investicije (FDI). Osnovica globalizacije postaju poduzeća, a slabi značenje države-nacije. To globalizacijsko ostvarenje, zasnovano na neoliberalnoj doktrini, međutim, nije imuno na krize (ona je dugo prisutna, kao što to čitamo svaki dan u tisku). Globalizacija se temelji na rastućem značenju multinacionalnih kompanija, što produbljuje nejednakosti među zemljama. Na toj osnovi rađa se i antiglobalizam, ali je on, piše naš Vlado, „dosta konfuzan i netransparentan“ (str. 209-217).

Međutim, globalizacija za Vladimira Veselicu u ovoj velebnoj knjizi samo je jedna od komponenti, koja opredjeljuje nezadovoljavajući gospodarski razvoj Hrvatske.

Muči ga činjenica sporog razvitka hrvatskog gospodarstva tijekom zadnja dva decenija. I dok su tegobe u prvih pet godina razumljive (agresija na Hrvatsku i okupacija značajnog dijela teritorija) dotle ga zabrinjava spor razvoj tijekom idućih petnaest godina pri čemu se u zadnjih pet godina bilježe i negativne stope – nazadak gospodarstva (za čak 10% ukupno!). Zbog toga predlaže da se pokrene „novi razvojni investicijski ciklus, koji bi doveo do relativno visokih stopa rasta bruto nacionalnog proizvoda i to od 10 do 12% na godinu“ (str. 65).

Kao primjer navodi uspješnu Finsku, koja je, kao i Hrvatska, maloljudna zemlja, ali uspijeva u svjetskim razmjerima ostvariti i visok izvoz (slučaj Nokia) i visoke stope rasta gospodarstva.

Piše o tome bez dlake na jeziku: „Hrvatska ne postiže rezultate koji odgovaraju njezinoj moći i položaju, što je posljedica neodgovarajućeg vođenja politike i korištenja raspoloživih resursa. I kulture dijaloga u Hrvatskoj praktički nema s aspekta međusobnog poštovanja“ (str. 221).

Veselica je vrlo odrješit kad ocjenjuje ekonomsku politiku, govoreći:

„Nijedna gospodarska politika ne može biti djelotvorna, ako ne proizvodi opći napredak i ako građanima i njihovoj djeci ne da da žive kvalitetnije, dosto-

janstvenije. Narod je spreman prihvatiti solidarnost i istinu čak i po cijenu pada životnog standarda, ako se uspostavlja pravedan sustav vrednota, ali nije spreman biti na ulici, obezglavljen i ponižen. Neprihvatljiva je – piše naš Vladimir – ravnodušnost prema socijalnoj zbilji i stvaranje obiteljskih imperijalnih carstava. Bez uspostave vrijednosnog sustava teško je smanjiti tamnu ekonomiju i krimen“ (str. 167-8). I dalje: „Hrvatska je objektivno pred izazovom suočavanja s istinom: zlo-uporabama koje pojedinci i skupine, uključujući i etablirane strukture državne i političke moći, rade protiv općeg dobra i suprotno biću vrijednosnog sustava, koji bi Hrvatska morala imati kao suvremena i civilizirana zemlja. U tom kontekstu nije prihvatljiv proces prvobitne akumulacije kapitala, ni koncepcija da nekoliko desetaka ljudi ili obitelji prisvaja golemo društveno bogatstvo. Rezultati preustroja, transformacije i privatizacije u Hrvatskoj nemaju kvalitetu, koja se očekivala“. Nastavljajući ističe kako je „visok stupanj nezaposlenosti, pauperizirao se velik dio hrvatskog pučanstva, a nizak je životni standard i slično“ (str. 167).

Knjiga je poziv na nacionalni dijalog, koga sada nema. Jer, kako on piše, „dijalog nastaje gdje su ideje slobodne“. Neophodne su u vođenju ekonomske politike reforme i zaokreti, a to, piše Veselica, „ne ide lako. Hrvatska svoje probleme ne može rješavati na modelu takozvane dekretne demokracije, koja trenutačno prevladava. Najvitalnije snage Hrvatske izvan su stvarnih tokova, kojima se kreira hrvatska sudbina“ (str. 479).

U prilog tog svog uvjerenja Veselica ističe svoj obol raspravama o čitavom nizu ne samo ekonomskih pitanja, „ulazeći smjelo u polemike“. To je odraz, piše, mog „gledanja i vjere u Hrvatsku i njezinu perspektivu“. Tome dodaje gorku, istinitu opasku „za razliku od predatora, kojima Hrvatska služi za bogaćenje“. To uzrokuje nemoć Hrvatske da „napravi zaokret u vođenju ekonomske politike, što je posljedica zbilje u kojoj postoji velika apstinencija građana od odlučivanja o svojoj sudbini“ (str. 479).

Veseličina knjiga daje punu podršku njegovoj tezi po kojoj „aktualna hrvatska gospodarska i socijalna zbilja nameće potrebu dubljeg interpretiranja problematike funkcioniranja društvenog sustava u cjelini i njegovim posebnim segmentima: u političkom, pravnom i gospodarskom sustavu. Postoji potreba znanstvenog interpretiranja gospodarske i socijalne problematike radi pronalaženja plodonosnog modela njezina *svekolikog prosperiteta*, koliko god je to moguće, znančinskih revizija vezanih za gospodarsku strategiju“ (str. 51).

Uvjeren sam da Veseličina knjiga predstavlja njegov iznimni doprinos tom velikom cilju i, zbog toga, neće ostati *Vox clamantis in deserto* (vapijući glas u pustinji).

Čestitam autoru na ovoj knjizi i želim da ona ima mirno more i povoljne vjetrove da bi je doveli do cilja: blagostanja svih stanovnika Hrvatske koju autor ljubi. Vjerujem da će mnogi naći u njoj inspiracije za poteze koji dovode do tog cilja.